

19. mája 2023 8:26 Anasoft litera Knihy

Ako sa žena zmení materstvom? Patchwork v bielej je temno-krásna kniha o krehkosti a sile

DENISA BALLOVÁ

Foto – Peter Lázár

V novele Jany Bodnárovej sa objavujú udalosti, ktoré by aj samostatne postačili pre veľký román. Autorka si však zvolila oveľa menší priestor, čo knihe vôbec neškodí, ale robí z nej výnimočné dielo o vzťahu medzi matkou a dieťaťom.

Nie je to jednoduchá kniha. Má síce jednoduchý jazyk, no ten je len jedným z prostriedkov, s ktorým spisovateľka Jana Bodnárová pracuje. Finalistka desiatky Anasoft Litera totiž svoju poslednú knihu *Patchwork v bielej* napísala obrazom. Vďaka tomu jej novela patrí medzi najoriginálnejšie diela súčasnej slovenskej literatúry.

Prispieva k tomu hneď niekoľko vecí. Bodnárová je presvedčivá so svojím príbehom a sebavedomá vo svojom písaní o ženskej skúsenosti. Venuje sa predovšetkým materstvu a vzťahu medzi matkou a dieťaťom.

Kvitne, uvädá a znova vzklíči

Napriek tomu, že *Patchwork v bielej* nie je rozsiahla kniha, zmestí sa do nej celý život, za ktorým sa obhliada rozprávačka Ota. Tá spomína na obdobie, keď sa jej rodina rozrástla o dvojičky.

Bodnárová si nevystačí s lineárnosťou deja, a preto sa v jej knihe prelína minulý čas s prítomným, rozvetvuje sa do strán akoby neskrotne, no živo – bujnie, kvitne, uvädá, aby potom vzklíčil nanovo.

Autorka pracuje s metaforou rastlín, aby zobrazila pomínutelnosť aj krehkosť bytia, no zároveň aj jeho krásu a pestrosť.

„Stále a stále ten patchwork spomienok. Čo iné sú pohyby mysle v spomínaní ako pestrá patchworková deka, ktorá vlastne tiež pripomína botanický sen: bláznivé mäsožravé kvety, trnité ruže, bodliaky, potom hodvábne trávy, papradia, snežienky, lalie, barokové hortenzie a orgovány... Ota za kvetmi videla obrazy, metafory svojho života.“

Patchwork v bielej tvorí sled scén. Tie sprevádzajú ukážky z tvorby Evy Moflárovej, ktoré umocňujú náladu Bodnárovej prózy. Sú čiernobiele, ponuré, smutné. Príznačne dopĺňajú knihu o blízkosti a odcudzení, a hlavne o bolesti a samote.

reklama

Prečítajte si

Spisovateľka Jana Bodnárová: Smrť je prirodzená, ale odchod dieťaťa prirodzený nie je

Obrazy príbehu

Bodnárovej kniha je napísaná fragmentárnym spôsobom. Tvoria ju malé útržky Otinho života, predovšetkým spomienky, ktoré potom vytvárajú obrazy jedného príbehu.

Ťažiskom novely je materstvo, ktoré opisuje ako zásah do vnútorného sveta ženy. Autorka analyzuje, ako sa mení identita ženy, keď sa stane matkou – ako prehodnocuje priority, získava nové perspektívy, nanovo si formuje optiku.

Pri tom však v istých momentoch dochádza k odcudzeniu, strate blízkosti s osobou, s ktorou si hlavná postava bola najbližšie – so svojím mužom Andrejom. Už nie sú spolu, to autorka prezradí takmer na začiatku v pochmúrnej scéne novembrového večera.

Autorka pracuje so slovami úsporne. Jej text je hutný, nie však preťažený zbytočnosťami. Opiera sa predovšetkým o postavu ženy, ktorá svoju cestu bilancuje, no nerobí to s horkosťou. Premýšľa o svojich rozhodujúcich rokoch – nie aby ukázala, ako v niektorých momentoch zlyhala, ale ako sa tým predovšetkým zmenila. Ota sa nelutuje, nie je zatrpknutá či sklamaná. Cítiť z nej sebavedomie a skúsenosti, ktoré ju vyformovali.

„Ešte si však umyje tvár, natrpie ju krémom, aj tak zbytočne, koža a črty sa zmenili, patrí už k tým prehliadnutelným, akoby neviditeľným ženám, ktoré si od istého veku nikto nevšima. Muži i ženy sklznú po jej tvári ako po skle, nevŕtajú sa im do pamäti, keď prejdú pomimo nej, a nikdy by si nezapamätali, že ju stretli. Čoraz väčšia izolácia, do ktorej sa ponára, akoby pre druhých spôsobovala Otinu až fyzickú prehliadnutelnosť. Staroba roztápa individuálne tváre, zdanlivo ich robí nepríťažlivé, podobné.“

Sila žien

Tempo deja novely *Patchwork v bielej* je pomalé, ale nie spomalené. Bodnárová nepotrebuje všetko opisovať. Niečo si necháva pre seba, niečo len poodhalí. Spolieha sa na nás, aby sme si niektoré momenty vysvetlili po svojom. Nepoznáme tak všetky detaily adopcie detí Otou a jej mužom. Pred sebou však vidíme moment, keď si ich domov prinesú prvýkrát.

Dievčatá sú dvojčičky, počaté pri znásilnení. Navyše sú albínky, čím autorka do príbehu vnáša aj tému inakosti.

„Ale ona premýšľala nad tým, ako sú jej biele deti odvrhnuté v takzvanom bielom svete, a že možno by mohla svojim dievčatkám povedať, aké vyvrhnuté z bieleho sveta sa cítia aj deti s čiernou alebo tmavou kožou. Aké zvláštne a smutné spojenectvo cez obyčajnú farbu kože.“

Deti sa neskôr stávajú obeťou šikany, neznášajú slnečné svetlo, trpia pre izoláciu, trápia ich úzkosti, epilepsia, obezita. K tomu sa v knihe pridružujú ďalšie témy, ako sú choroby, umieranie a smrť, ale aj mlčanie či väzenie. Jednotlivé úlomky sa vynárajú a neskôr miznú, prepletajú sa, aby vytvorili obraz rodiny, ktorá na prvý pohľad nie je ničím výnimočná.

V novele sa objavujú udalosti, ktoré by aj samostatne postačili na veľký román. No Bodnárová si zvolila oveľa menší priestor. To neuberá na kvalite jej novely, ale robí z nej výnimočné dielo pre rozprávačský talent autorky schopnej vystihnúť všetko dôležité aj na takej malej ploche.

„Môžete dať druhému človeku, svojmu milovanému, celé svoje srdce, všetku svoju starostlivosť, ale nemôžete za neho zomrieť. Vymeniť svoj život za jeho.“

Patchwork v bielej je temná, no nie smutná kniha o strate a rozpade vzťahu, na pozadí ktorého sa buduje iný vzťah – puto medzi matkou a dieťaťom. Táto novela preto nie je príbehom o zlyhaniach a opustenosti, ale o nádeji a ľudskej sile.

„(...) ale ženy mali a stále majú vnútornú silu, moc a vedia zodvihnúť hlavy, aj keď by im ktosi najradšej namiesto tváří našrauboval masky s našpúlenými perami, vytiahnutými lícami, vyžehlenými čelami... s očami dávnych bábik naivne mrkajúcich umelými mihalnicami...“

Máte pripomienku alebo ste našli chybu? Prosíme, napíšte na pripomienky@dennikn.sk.